

KAZALO / CONTENTS

ANTROPOLOGIJA LIKOVNEGA

JURE MIKUŽ	7–22
Kristusovo telo in njegova golota: uveljavitev motiva / <i>The Body of Christ and His Nakedness: The Establishment of a Motif</i>	
ZDENKO VRDLOVEC	23–47
Od ikone do fotografije / <i>From Icon to Photograph</i>	
PETJA GRAFENAUER KRNC	49–72
Slovenska umetnostna zgodovina in težave z metodologijo / <i>Slovene Art History and Problems of Methodology</i>	
NADJA ZGONIK	73–86
Krajinski kodi v slovenski umetnostni zgodovini / <i>Landscape Codes in Slovene Art History</i>	
SAŠA ŠAVEL	87–98
Video CD – izkoriščanje konteksta televizije / <i>The Video Biennial CD – Making Use of the Television Context</i>	

ČLANKI

MARJANA HARCET	101–118
Viri patriarhalnosti v krščanstvu in islamu / <i>The Sources of Patriarchy in Christianity and Islam</i>	
ANA VOGRINČIČ	119–144
Moralna panika kot odziv na branje romanov v Angliji 18. stoletja / <i>Moral Panic as a Response to Novel-Reading in 18th-Century England</i>	
THOMAS ELSAESSER	145–169
<i>European Cinema: Legacy of East, West, Ethnicity and History</i> / Evropski film: zapuščina Vzhoda, Zahoda, etničnosti in zgodovine	

POJMOVNI FANTOMI

Pojmovni fantomi III / *Phantom Concepts III* 173–176

DIALOG Z ANTIKO

MAJA SUNČIČ 179–193

Plutarhovo vzrokoslovje: Uvod v *Rimska in Grška vprašanja* / *Plutarch's Study of Causation: An Introduction to Roman and Greek Questions*

PLUTARH 194–210

Rimska vprašanja – izbor vprašanj o poroki (1–2, 29–31, 65, 86–87, 105, 108, prevod in komentar Maja Sunčič)

NADA GROŠELJ 211–213

Klavdijan in njegova upesnitev elevzinskega mita

KLAVDIJ KLAVDIJAN 213–227

Ugrabitev Prozerpine, 1. knjiga (prevod in opombe Nada Grošelj)

MATEJ HRIBERŠEK 229–233

Fran Viljem Lipič in njegovo delo *Bolezni Ljubljčanov*

FRAN VILJEM LIPIČ 234–244

Bolezni Ljubljčanov – avgust (prevod in opombe Matej Hriberšek)

RECENZIJE

Alain Badiou, Mali priročnik o inestetiki (Ksenija Berk) 247–250

JURE MIKUŽ¹

Kristusovo telo in njegova golota: uveljavitev motiva

Izvleček: V poznem srednjem veku se je večkrat zastavljalo vprašanje, ali so ljudje med pasijonom kdaj videli odraslega Kristusa golega in ali se meditacije žensk (in tudi nekateri moških) ne mudijo predolgo na Kristusovem perizoniju in tistim, kar je pod njim. Na prvotnih prizorih pasijona je Kristus oblečen v tuniko s kratkimi rokavi, *colobium*. To je najprej v bizantinski in nato v zahodni umetnosti v 11. in 12. stoletju spodrinil ledveni prt. Ne glede na to, ali je bil perizonij upodobljen kot gosto tkan ali prosojen, se je kljub poudarjanju golote enih cerkvenih učenjakov (predvsem frančiškanov) in opozarjanju na spodobnost in nujni sram drugih uveljavil kot dogovorjeni znak: z njim prepasanega Kristusa so morali gledalci dojemati kot golega. Postal je cenzurno pokrivalo spolovila, ki učinkuje kot odlični fetišistični objekt.

Ključne besede: Kristus, pasijon, golota, srednjeveška umetnost

UDK 232:7.033

The Body of Christ and His Nakedness: The Establishment of a Motif

Abstract: Had the witnesses of the Passion ever seen Christ naked? Did not the meditations of women (and some men as well) linger too long on Christ's loincloth (*perizonium*) and on what supposedly lay beneath it? These were the questions often posed in the later Middle Ages. The sleeveless tunic (*colobium*) attributed to Christ in the earliest depictions of the Passion came to be replaced by the loincloth, first in Byzantine art and later also in the Western art of the 11th and 12th centuries. The loincloth, either tightly woven or translucent, became a conventional sign of Christ's nakedness, serving as a censorship covering for the genitals and a fetishistic object par excellence.

Key words: Christ, the Passion, nakedness, medieval art

¹ Prof. dr. Jure Mikuz je vodja smeri zgodovinska antropologija likovnega na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij, Ljubljana. E-naslov: jure.mikuz@guest.arnes.si.

ZDENKO VRDLOVEC¹

Od ikone do fotografije

Izvleček: Bizantinski kult svetih podob, ikon, je temeljil na dogmi o božjem učlo-večenju, inkarnaciji, po kateri je božji Sin, Jezus, vidna podoba nevidnega Boga Očeta. Nič manjše utemeljitvene moči pa niso imele legende o *acheiropoietični* podobi, tj. tisti, ki je ni naredila človeška roka – med njimi sta bili najbolj znani *vera icona* in t. i. torinski mrtvaški prt. Tega so leta 1898 fotografirali, v znanstveni analizi pa je fotografija prta sama postala nova vrsta “resnične podobe”, *vera icona*, ki pa jo je cerkev zavračala.

Ključne besede: *acheiropoietična* podoba, Bizanc, idol, ikona, ikonoklazem, inkarnacija

UDK 7.04

From Icon to Photograph

Abstract: The Byzantine cult of the holy images, icons, was based on the dogma of the Incarnation, according to which the Son of God, Jesus, was a visible image of the invisible God the Father. Equally influential, however, were the legends about images *acheiropoietai* (not made by human hand), most notably the *vera icona* and the Turin Shroud. The latter was photographed in 1898, its authenticity confirmed by scientific analyses of the negatives. Thus the photograph itself became a new kind of “true image”, *vera icona*, although one rejected by the Church.

Key words: *acheiropoietos*, Byzantine empire, idol, icon, iconoclasm, Incarnation

¹Zdenko Vrdlovec je doktorand na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij, Ljubljana, smer zgodovinska antropologija likovnega, in novinar Dnevnika. E-naslov: zdene.vrdlovec@dnevnik.si.

PETJA GRAFENAUER KRNC¹

Slovenska umetnostna zgodovina in težave z metodologijo

Izvleček: V besedilu skušam predstaviti pregled metod umetnostne zgodovine v Sloveniji, še posebej tistih, ki se nanašajo na raziskovanje modernizma in sodobne umetnosti. V primerjavi s splošno umetnostnozgodovinsko metodologijo je umetnostnozgodovinska metodologija v Sloveniji slabo razvita, predvsem na področju temeljnih institucij, ki se ukvarjajo z umetnostnozgodovinskimi raziskavami. Kljub temu da je Izidor Cankar vzpostavil vplivne nastavke za razvoj umetnostnozgodovinske metodologije, je mnenje, da je umetnostna zgodovina zgodovinska znanost, ki ni povezana s teorijo, obveljalo vse do druge polovice 20. stoletja. Šele od 70. let naprej je prisoten vpliv sodobnejših umetnostnozgodovinskih metod v delu posameznih umetnostnih zgodovinarjev.

Ključne besede: umetnost, umetnostna zgodovina, metodologija, teorija, nova umetnostna zgodovina

UDK 7(091)(497.4)

Slovene Art History and Problems of Methodology

Abstract: The paper seeks to present a survey of the art historical methods used in Slovenia, focusing on those applied to modernism and contemporary art. Compared with the global state-of-the-art, the art historical methodology in Slovenia is rather underdeveloped, especially as practised in the central institutions of art historical research. Despite the influential pioneer work contributed by Izidor Cankar, the notion that art history is a historical science independent of theory prevailed well into the second half of the 20th century. It is only since the 1970s that contemporary art historical methods have begun to register in the practice of individual art historians.

Key words: art, art history, methodology, theory, new art history

¹ Petja Krnc Grafenauer je doktorandka na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani, smer zgodovinska antropologija likovnega. E-naslov: petja.grafenauer@telemach.net.

NADJA ZGONIK¹

Krajinski kodi v slovenski umetnostni zgodovini²

Izveček: V začetku 20. let preteklega stoletja se je v umetnostni zgodovini uveljavila nova metodologija, umetnostna geografija. Poudarjala je pomen prostorskih okoliščin za določeno kulturno proizvodnjo, pri čemer je analizirala tako geomorfološke značilnosti in klimatske razmere kot vlogo družbenih okoliščin, še posebno nacionalne identitete. Ta umetnostnozgodovinska metoda je doživela svoj vrhunec v 30. letih, nato pa je bila diskreditirana in v glavnem pozabljena. Toda pri evropskih narodih, ki niso imeli vodilne vloge v zgodovini evropske umetnosti, se je v času svojega vrhunca razvila v metodologijo, s katero lahko še danes raziskujemo identiteto obrobnih kulturnih in družbenih skupin ter področij.

Ključne besede: umetnostna geografija, nacionalna/regionalna/prostorska identiteta, krajinsko slikarstvo, slovensko umetnostno zgodovinopisje, geozgodovina umetnosti

UDK 7.072:316.7

Landscape Codes in Slovene Art History

Abstract: The early 1920s saw the emergence of a new art historical methodology, the so-called art geography. Art geography emphasised the influence of spatial circumstances on a certain type of cultural production, examining geomorphological features and climate conditions as well as the role of social circumstances, national identity in particular. After reaching its peak in the 1930s, this art historical method was discredited and largely forgotten. It may be claimed, however, that the European nations who played a minor role in the history of art developed it at the time into a methodology which still proves useful in studying the identities of marginal cultural and social groups and areas.

Key words: art geography, national/regional/spatial identity, landscape painting, Slovene art historiography, geohistory of art

¹Dr. Nadja Zgonik je docentka za umetnostno zgodovino na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani. E-naslov: nadja.zgonik@guest.arnes.si.

SAŠA ŠAVEL¹

Video CD – izkoriščanje konteksta televizije

Izvleček: Televizija se je v 80. že uveljavila kot eden najpomembnejših medijev sodobne vizualne umetnosti. Analiza bienala Video CD, ki se je v letih 1983–1989 dogajal v Cankarjevem domu v Ljubljani, je pokazala, da je imel ta enkratni festival pomembno vlogo tako v bivšem jugoslovanskem prostoru kot v širšem mednarodnem prostoru, saj se je prvič in zadnjič v zgodovini videa zgodilo, da je festival omogočal tudi eksperimentiranje z najnovejšo tehnologijo, produkcijo video umetnosti ter sodelovanje z javno oz. državno televizijo. Koncept festivala Video CD bi lahko razumeli kot vrhunec ideje, ki je nastala s pojavom prvega videa. Video umetnost se je vzpostavila institucionalno.

Ključne besede: Video bienale CD, televizija, videoumetnost

UDK 316.77:7.01

The Video Biennial CD – Making Use of the Television Context

Abstract: By the 1980s, television had been recognised as one of the most important media of contemporary visual art. An analysis of the Video Biennial CD, organised in 1983–1989 at Cankarjev Dom in Ljubljana, reveals the unique role of the festival both in the territory of former Yugoslavia and on an international scale. This was the only occasion in the history of video art that a video festival enabled experiments with cutting-edge technology, the production of video art, and collaboration with state television. The conception of the Video Biennial CD could be interpreted as the climax of the idea underlying the first video production. Video art was institutionally established.

Key words: Video Biennial CD, television, video art

¹ Mag. Saša Šavel je novinarka, urednica oddaje Osmi dan in urednica oddaje Platforma, zaposlena pa je na RTV Slovenija. E-naslov: sasa.savel@rtvslo.si.

MARJANA HARCET¹

Viri patriarhalnosti v krščanstvu in islamu

Izvleček: V članku so predstavljeni nekateri svetopisemski in koranski odlomki, ki so vplivali na položaj žensk v krščanstvu in islamu. Namen te predstavitev je preveriti tezo, ki pravi, da sta omenjeni verstvi pomenili napredek in izboljšanje, kar zadeva pravice žensk v primerjavi s predkrščanskimi in predislamskimi časi. Kljub delni upravičenosti te teze lahko zaključimo, da je treba nanjo gledati z zadržkom, saj so se kljub egalitarnim nastavkom, lastnim tako krščanstvu kot islamu, v obeh verstvih uveljavile številne ženskam nenaklonjene interpretacije svetih tekstov.

Ključne besede: krščanstvo, islam, ženske, interpretacija, idžtihad

UDK 396:297

The Sources of Patriarchy in Christianity and Islam

Abstract: The paper surveys some Biblical and Koranic passages which influenced the situation of women in Christianity and Islam. Its purpose is to examine the thesis that the two religions advanced and improved the status of women as compared to pre-Christian and pre-Islamic times and practices. The conclusion is that the thesis, although partly justified, needs to be approached with caution, since an egalitarian basis did not deter either religion from imposing misogynist interpretations on the sacred texts.

Key words: Christianity, Islam, women, interpretation, ijihad

¹Mag. Marjana Harcet je doktorandka na Teološki fakulteti v Ljubljani in mlada raziskovalka. E-naslov: marjana.harcet@gmail.com.

ANA VOGRINČIČ¹

Moralna panika kot odziv na branje romanov v Angliji 18. stoletja²

Izvleček: Prispevek razčlenjuje fenomen moralne panike kot najopaznejšo dimenzijo odziva na popularizacijo in komercializacijo branja romanov v Angliji 18. stoletja. Na konkretnih primerih obravnava posamezne elemente moralne panike (očitke, domnevne žrtve, učinke) in pokaže, da ta ni ogrozila, ampak posredno pravzaprav utrdila položaj romana.

Ključne besede: protiromaneski diskurz, prakse branja in pisanja romanov, ženske bralke, medijska panika

UDK: 82.08-31"17":930.85(410)

Moral Panic as a Response to Novel-Reading in 18th-Century England

Abstract: The article analyses the phenomenon of moral panic as the most noticeable response to the popularisation and commercialisation of novel-reading in 18th-century England. Drawing on examples, it outlines the basic components of moral panic (reproaches, speculations about the victims and effects) and argues that moral panic did not endanger but rather promoted the establishment of the novel.

Key words: anti-novel discourse, novel-reading and novel-writing practices, women readers, media panic

¹Dr. Ana Vogrinčič je asistentka na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani. E-naslov: ana.vogrincic@guest.arnes.si.

²Članek je nekoliko predelano poglavje iz doktorske disertacije z naslovom "K družbeni uveljavitvi branja romanov v Angliji 18. stoletja", v kateri smo skušali utemeljiti pot vzpona romana in popularizacije branja romana skozi specifični družbeni kontekst Anglije 18. stoletja, kjer se, kot pokažemo, branje romanov najprej razvije in uveljavi kot priljubljena pristočasna praksa.

THOMAS ELSAESSER¹

European Cinema: Legacy of East, West, Ethnicity and History

Abstract: European cinema in the past has been defined as the accumulation of individual national cinema. This essay proposes to invert the perspective, by putting forward the notion that each national film culture is doubly occupied: by the memory of films from other national cinemas and, of course, by Hollywood movies. But such a state of "double occupancy" applies not only to cinema: every part of Europe, and all of our (national) identities are multiply defined, multiply experienced, and can be multiply assigned to us, at every point in our lives. Some of the films of the "New European Cinema" reflect this tension, and via the exploration of double occupancy return us to the historical origins of our present 'post-national' nationalisms.

Key words: identity, ethnicity, cinema, history, Europe

UDK 316.77:791.43(4)

Evropski film: zapuščina Vzhoda, Zahoda, etničnosti in zgodovine

Abstract: Evropski film so nekoč opredeljevali kot skupek posameznih nacionalnih kinematografij. To perspektivo bomo obrnili na glavo in predstavili misel, da filmsko kulturo vsakega naroda "okupira" dvoje: spomin na filme drugih narodov in seveda na hollywoodsko produkcijo. Takšna "dvojna okupiranost" pa ne velja zgolj za film: sleherni del Evrope, sleherni (nacionalni) identiteta dopušča mnogotere opredelitve in načine doživljanja, v vsakem trenutku življenja nam jo je mogoče pripisati na mnogotere načine. Ta napetost se zrcali v nekaterih izdelkih "novega evropskega filma", ki raziskujejo dvojno okupiranost in nas tako vodijo k zgodovinskemu izvoru sedanjih "postnacionalnih" vrst nacionalizma.

Key words: identiteta, etničnost, film, zgodovina, Evropa

¹Dr. Thomas Elsaesser je profesor in raziskovalec na University of Amsterdam, Faculty of Humanities, Department of Media and Culture. E-naslov: elsaeffer@uva.nl.

MAJA SUNČIČ¹

Plutarhovo vzrokoslovje: Uvod v *Rimska in Grška vprašanja*

Izveček: Članek predstavlja vzroke za spregledanost Plutarhovitih *Rimskih in Grških vprašanj* in ponuja nekatere sodobne poglede na raziskovanje obeh spisov. S poudarkom na novejših analizah *Rimskih vprašanj* predlaga aktualizacijo Plutarhovega spisa predvsem z vidika branja drugosti. Plutarh v *Rimskih vprašanjih* briše drugost med Rimljani in Grki, saj Rimljane povsem helenizira in predlaga “poroko” Grčije in Rima, ki bo vzpostavila popolno mešanico, katere vzor vidi v mitški poroki Rimljanov in Sabink. Njegov odgovor na problem drugosti je radikalen, saj ga tako v zakonski zvezi kot tudi širše v državi in v celotnem kozmosu želi rešiti s fuzijo, mešanjem, *σύγκρασις*, nasprotij.

Ključne besede: antični Rim, antična antropologija, ajiologija, religija, poroka

UDK 1 PLUTARCHUS:17

94(38):39

Plutarch's Study of Causation: An Introduction to *Roman and Greek Questions*

Abstract: The paper seeks to explain the neglect of Plutarch's *Roman and Greek Questions*, offering some topical suggestions for research. In the light of the recent scholarship, it proposes a re-reading of *Roman Questions* primarily from the aspect of otherness. Plutarch attempts to erase the differences between the Romans and Greeks through a complete Hellenisation of the former and a proposed “marriage” between the two peoples. This union is to result in a perfect blend, modelled on the mythological marriage of the Romans and the Sabine women. Plutarch's solution of otherness-engendered problems at the levels of marriage, state, and cosmos is a radical one: the fusion, blending, *σύγκρασις*, of opposites.

Key words: ancient Rome, ancient anthropology, aetiology, religion, marriage

¹Dr. Maja Sunčič je raziskovalka na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij, Ljubljana. E-naslov: maja@ish.si.